
Beredeneerd aanbod Basispakket Lifestyle

©Kits Primair

Projectteam Lifestyle:

Albert Boers

Marga Heres

Frank Klein

Dolf Dekker

Inleiding: doel, functie en kenmerken

In opdracht van het Dagelijks Bestuur van Stichting Kits Primair ontwikkelde de expertisegroep Lifestyle een beredeneerd aanbod met als doel het Lifestyleprogramma een stevig fundament te geven in de vorm van een 'basispakket Lifestyle'. Het basispakket Lifestyle biedt een overzicht van de vijf leergebieden van Lifestyle met de gewenste einddoelen en de daarvan afgeleide tussendoelen. Daarnaast laat dit document de samenhang zien tussen de leergebieden van Lifestyle en de kerndoelen van SLO die voor alle Nederlandse basisscholen leidend zijn.

Het basispakket Lifestyle geeft een overzicht van de activiteiten die binnen het Lifestyleprogramma worden uitgevoerd door het bovenschools Lifestyleteam en derden. Daarmee wordt ook duidelijk waar ruimte voor scholen is om zelf invulling te geven aan het Lifestyleprogramma. Op basis van dit document kunnen scholen, eventueel in samenwerking met externe partijen zoals regionale organisaties voor kunst, erfgoed, natuur, milieu, welzijn etc., bedrijven of ouders, zelf aan de slag om dit programma nader in te vullen. Met het basispakket Lifestyle, waarin de doelen voor de verschillende leergebieden zijn beschreven, kunnen samenhangende keuzes voor inhouden, leermiddelen en didactiek worden gemaakt.

Het basispakket Lifestyle bestaat uit vijf leergebieden:

- Kunst, erfgoed en cultuur
- Muziek en beeldende vorming
- Sport en welzijn
- Wetenschap, natuur en techniek
- Media-educatie

De keuze om deze vijf leergebieden te plaatsen naast de kerndoelgebieden zoals omschreven door SLO komt voort uit de wens van Stichting Kits Primair om onderwijs op een eigen en eigentijdse manier vorm te geven zodat leerlingen de school toekomstbestendig verlaten. De kerndoelen blijven daarbij leidend. De vijf leergebieden van het Lifestyleprogramma maken echter een andere doorsnede waardoor het mogelijk wordt om per leergebied een eigen visie¹ te formuleren en ruimte te scheppen voor nieuwe perspectieven op hoe het onderwijs vorm kan krijgen en de doelen bereikt kunnen worden.

Ieder hoofdstuk start met een karakteristiek van het leergebied waarin de context van het leergebied beschreven wordt. Vervolgens wordt aangegeven wat de samenhang is met de kerndoelen van SLO. Daarna volgt er een matrix waarin het kwalitatieve doel en de daarvan afgeleide tussendoelen zijn beschreven. Tot slot zijn in iedere matrix de activiteiten ingevuld die worden uitgevoerd binnen het Lifestyleprogramma. Met behulp van codes wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze deze activiteiten bijdragen aan het Lifestyleprogramma en welke doelen zij dienen.

¹ Zie document *Visie op brede kind ontwikkeling bij Kits Primair*

Het uitgangspunt: contextleren, eigen ervaringen door doen

Binnen het Lifestyleprogramma zijn de onderstaande uitgangspunten leidend:

- De wereld is het klaslokaal.
Leren vindt dus ook bij voorkeur plaats in die wereld. Dit impliceert samenwerking met externe partijen en een stevige verbinding met de omgeving waardoor leeractiviteiten verplaatst kunnen worden naar locaties buiten de school.
- Verkennen en ontwikkelen van de eigen talenten.
Wie zijn eigen talenten kent en heeft geleerd om deze talenten in te zetten heeft een stevige basis om op terug te vallen.
- Vaardigheid en houding gaan boven kennis.
Het Lifestyleprogramma is bedoeld om leerlingen middels eigen ervaringen en ontdekkingen tot kennis te laten komen. Zelf aan de slag kunnen is daarbij een belangrijke voorwaarde. Bij activiteiten waar zelf doen niet tot de mogelijkheden behoort (bijvoorbeeld vanuit veiligheidsoverwegingen) ligt de focus op het opwekken van verwondering, nieuwsgierigheid en waardering.
Leerkrachten begeleiden de leerlingen bij het ontwikkelen van een respectvolle houding jegens hun omgeving. Het proces is daarbij belangrijker dan het eventuele eindproduct.

Leergebied kunst, erfgoed en cultuur

Karakteristiek

Door middel van ‘ontmoetingen’ met uitingen van kunst², erfgoed³ en cultuur⁴ in de eigen omgeving⁵ maken leerlingen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten in hun leefwereld. Zij doen daarbij enige kennis op van de hedendaagse kunstzinnige en culturele diversiteit. Leerlingen oriënteren zich op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan. Zij oriënteren zich ook op de wereld, dichtbij, veraf, toen en nu en maken daarbij gebruik van cultureel erfgoed.

Leerlingen komen zowel op school als daarbuiten in aanraking met objecten, gebouwen, verhalen, tradities, gewoonten en gebruiken en leren deze in een context te plaatsen (historisch, sociaal, maatschappelijk, economisch, technisch). Leerlingen kunnen reflecteren op hun ervaringen waardoor zij hun omgeving en hun eigen rol daarin beter gaan begrijpen. In gesprek met anderen over hun ervaringen met kunst, erfgoed en cultuur verbreden zij hun blik op de wereld en leren zij dat er naast hun eigen perspectief ook andere perspectieven bestaan.

Dit leergebied is erop gericht vanuit verwondering en nieuwsgierigheid bij te dragen aan een gevoel van waardering bij de leerlingen voor de eigen omgeving. De focus ligt daarbij vooral op beschouwen en het prikkelen van de fantasie en de verbeelding.

² Onder kunst verstaan we uitingen binnen de disciplines literatuur, poëzie, muziek, dans, drama, fotografie, film, sculptuur, schilder- en tekenkunst, die te vinden zijn in de openbare ruimte of op speciaal hiervoor ingerichte plekken zoals bibliotheken, concertzalen, bioscopen, theaters, galleries, ateliers en musea. In sommige gevallen kan een kunstwerk ook in de categorie erfgoed vallen, wanneer een werk in opdracht is gemaakt ter herinnering aan een historische persoon of gebeurtenis. Monumenten vervullen vaak deze dubbelrol.

³ Onder erfgoed verstaan we sporen uit het verleden in het heden, die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn. Dat kunnen voorwerpen zijn in musea, gebouwen, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen (materieel erfgoed), maar ook de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten (immaterieel erfgoed). Erfgoed onderscheidt zich van geschiedenis doordat erfgoed afhankelijk is van de wens van een groep mensen om het object, de traditie, het verhaal of de gewoonte, te bewaren voor toekomstige generaties.

⁴ In dit programma vatten we cultuur op als een proces van denken en doen, waarbij mensen hun persoonlijke en collectieve geheugen inzetten om betekenis te geven aan een steeds veranderende omgeving. Cultuur zit niet ‘in de dingen’, maar is de specifieke manier waarop mensen, in hun denken en handelen, betekenis geven aan de werkelijkheid. (...) Cultuur is hoe wij wonen, hoe wij ons kleden, hoe wij met elkaar communiceren, hoe wij eten, hoe wij met elkaar omgaan, hoe wij werken, hoe wij onze vrije tijd besteden, hoe wij politiek bedrijven en wetten maken, hoe wij onderzoek doen, hoe wij landbouw bedrijven en industrie ontwikkelen, enz. , uit *Cultuur in de Spiegel in de praktijk*, p. 11, SLO (2014)

⁵ Met eigen omgeving bedoelen we de omgeving voor zover deze aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen. Voor jonge kinderen betekent dit het eigen huis, de eigen straat en de school, terwijl voor oudere leerlingen ook Nederland, Europa en de wereld tot die omgeving gerekend kunnen worden.

Samenhang met de kerndoelen

Dit leergebied heeft een nauwe samenhang met de karakteristieken en kerndoelen voor:

- Oriëntatie op jezelf en de wereld/mens en samenleving, kerndoel 37 en 38
- Oriëntatie op jezelf en de wereld/ruimte, kerndoel 47
- kunstzinnige oriëntatie, kerndoel 56

Kerndoel 37	De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
Kerndoel 38	De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.
Kerndoel 47	De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
Kerndoel 56	De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Leergebied muziek en beeldende vorming

Karakteristiek

Muziek en beeldende vorming kunnen beschouwd worden als culturele bindmiddelen. Het zijn wezenlijke onderdelen van het mens-zijn. In alle culturen wordt gezongen, gedanst en muziek gemaakt. En in alle culturen verfraaien mensen hun omgeving met bijvoorbeeld schilderijen en beelden. Spreek je elkaars taal niet, dan is het toch mogelijk om tot een soort van communicatie te komen middels muziek of zo iets simpels als een tekening.

Middels muziek en beeldende vorming leren leerlingen zich uiten door gevoelens en emoties te vertalen, bijvoorbeeld in klanken, bewegingen, dans, tekeningen, schilderijen of driedimensionale werkstukken. Ze leren een idee om te zetten in een product. Door met anderen in gesprek te gaan over de werkstukken die zij hebben gemaakt leren ze zich open te stellen voor andere meningen en visies. Ze leren reflecteren op hun eigen werk en dat van anderen.

Door muziek en beeldende vorming scherpen leerlingen hun waarneming want wie bewust naar iets luistert of kijkt, hoort en ziet meer.

Muziek

Leerlingen ontwikkelen een breed perspectief op muziek. Ze maken kennis (actief, passief en receptief) met verschillende instrumenten en muziekstijlen uit de eigen cultuur en andere culturen. Zij bouwen een rijk muzikaal geheugen op. Ze leren liedjes en leren ritme-instrumenten te gebruiken als ondersteuning bij het zingen. Ze spelen met en bewegen op muziek. Middels muziek trainen zij hun geheugen, hun stem en hun gehoor. Door samen muziek te maken of samen te zingen ervaren de leerlingen ontspanning en plezier.

Beeldende vorming

Leerlingen leren de beeldende mogelijkheden van diverse materialen onderzoeken aan de hand van de aspecten kleur, vorm, ruimte, textuur en compositie. Ze maken tekeningen en ruimtelijke werkstukken. Zij leren daarbij verschillende technieken gebruiken en ontwikkelen technisch inzicht en technische vaardigheden zoals het maken en lezen van een bouwtekening of het maken van stevige verbindingen. Leerlingen leren een idee om te zetten naar een product.

Dit leergebied is erop gericht vanuit verwondering en plezier bij te dragen aan de eigen expressie van leerlingen. De focus ligt daarbij vooral op het ervaren door maximaal gebruik te maken van de zintuigen. Zelf doen en beleven staat voorop.

Samenhang met de kerndoelen

Dit leergebied heeft een nauwe samenhang met de karakteristieken en kerndoelen voor:

- kunstzinnige oriëntatie, kerndoel 54, 55 en 56

Kerndoel 54	De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
Kerndoel 55	De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
Kerndoel 56	De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Leergebied wetenschap, natuur en techniek

Karakteristiek

In dit leergebied oriënteren leerlingen zich op zichzelf, hun natuurlijke en technologische omgeving en de verschijnselen die zich daarin voordoen. Dit leergebied haakt aan bij de nieuwsgierigheid van kinderen naar hun omgeving en de onderzoekende houding die zij van nature hebben. In dit leergebied wordt een houding die zich kenmerkt door verwondering, nieuwsgierigheid, durven experimenteren en vragen stellen, actief gestimuleerd.

Mensen zijn zowel biologische als technische wezens. Om te kunnen leven zijn wij afhankelijk van wat de natuur ons geeft. Er is dus een noodzaak om goed voor de natuur te zorgen en niet meer te nemen dan we nodig hebben. Om te kunnen overleven zijn we afhankelijk van techniek en technologie. Hiervoor wordt in veel gevallen de natuurlijke omgeving geweld aangedaan. De vraagstukken rond vervuiling, energie, voedsel, water en klimaatverandering spelen zich af binnen dit spanningsveld. Het vinden van de juiste balans is essentieel om de aarde op een goede manier aan toekomstige generaties te kunnen doorgeven.

Dit leergebied is erop gericht om leerlingen een gevoel van rentmeesterschap voor hun eigen omgeving en de aarde in zijn totaliteit bij te brengen. Techniek en technologie spelen daarbij een belangrijke rol, mits op een beredeneerde en wijze manier ingezet. Want niet iedere wetenschappelijke of technologische vinding leidt automatisch tot vooruitgang. Leerlingen ontwikkelen een kritische houding jegens technologische middelen waardoor zij in staat zijn vrij en autonoom te beslissen van welke technologie zij wel en van welke zij geen gebruik willen maken. In dit leergebied ligt de focus op leren en ontdekken met ‘alle zintuigen aan’ en reflectie op eigen ervaringen.

Wetenschap

De leerlingen weten dat wetenschap en technologie de mensheid op veel fronten vooruit heeft gebracht maar dat er ook kanttekeningen te plaatsen zijn. Zij leren zelf experimenten uitvoeren en onderzoek doen met behulp van de empirische cyclus. Leerlingen ontwikkelen metacognitieve vaardigheden⁶ door te reflecteren op hun eigen handelen en denken. Hierdoor krijgen zij inzicht in de manier waarop zij informatie verwerken en kennis en vaardigheden verwerven.

Natuur en techniek

Leerlingen ontwikkelen een opmerkzame houding jegens hun omgeving en zijn zich bewust van de diversiteit aan planten en dieren op aarde. Zij zijn zich ook bewust van de kwetsbaarheid van ecosystemen en het effect dat menselijk handelen op deze systemen kan hebben. Zij voelen zich verbonden met de natuur en gaan er daarom voorzichtig en respectvol mee om.

Leerlingen worden uitgedaagd om voor (technische) problemen oplossingen te ontwerpen, waarbij een beroep gedaan wordt op creativiteit⁷ en out of the box denken.

Leerlingen ontwikkelen een breed perspectief op de inzet en bruikbaarheid van wetenschap en technologie in hun eigen omgeving. Zij krijgen een gevarieerd beeld van beroepsmogelijkheden in deze sector. Leerlingen komen in aanraking met nieuwe technieken en technologieën die in de (nabije) toekomst onderdeel zullen zijn van het dagelijks leven.

⁶ Metacognitie kan omschreven worden als ‘leren leren’. Het gaat om het vermogen te kunnen reflecteren op het eigen handelen om daar vervolgens van te leren.

⁷ Creativiteit is het vermogen om vanuit eigen bagage, op eigen wijze en onderzoekend te komen tot niet vanzelfsprekende ideeën oplossingen en resultaten. *Leerkrachten.kunstcentraal.nl* (2017)

Samenhang met de kerndoelen

Dit leergebied heeft een nauwe samenhang met de karakteristieken en kerndoelen voor:

Oriëntatie op jezelf en de wereld – Mens en samenleving, kerndoelen 35 en 39

Oriëntatie op jezelf en de wereld – Natuur en techniek, kerndoelen 40, 41, 42, 45

Oriëntatie op jezelf en de wereld – Ruimte, kerndoelen 47, 49

Wanneer leerlingen aan een ontwerpopdracht werken waarbij het eindproduct tot een concreet werkstuk leidt (een maquette, een collage, een driedimensionale constructie o.i.d.) dan is er ook een samenhang met het kerndoelgebied Kunstzinnige vorming: 'leerlingen maken tekeningen en ruimtelijke werkstukken'.

Kerdoel 35	De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
Kerdoel 39	De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.
Kerdoel 40	De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.
Kerdoel 41	De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.
Kerdoel 42	De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur.
Kerdoel 45	De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren.
Kerdoel 47	De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
Kerdoel 49	De leerlingen leren over de mondiale ruimtelijke spreiding van bevolkingsconcentraties en godsdiensten, van klimaten, energiebronnen en van natuurlandschappen zoals vulkanen, woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten en rivieren.

Leergebied sport en welzijn

Karakteristiek

Kinderen beleven plezier aan bewegen. Ze doen het veel en graag. Bijvoorbeeld op het schoolplein tijdens de pauze, tijdens de gymles of middels een sport die ze na schooltijd beoefenen. Het behouden van die actieve leefstijl is een belangrijke doelstelling van dit leergebied. Om dat te bereiken richt het leergebied sport en welzijn zich op een breed scala van bewegingsactiviteiten zodat leerlingen een ruim 'bewegingsrepertoire' opbouwen. Dat repertoire bevat motorische aspecten, maar ook sociale vaardigheden.

Mensen zijn sociale wezens. Ze leven in groepen bij elkaar. Thuis met familie, spelen met vrienden, de sportclub, school, kinderen functioneren dagelijks in groepen van wisselende samenstelling. Goede sociale vaardigheden zijn essentieel om goed te kunnen functioneren in een groep. Daarom omvat dit leergebied ook de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dat wil zeggen eigen en andermans emoties kunnen herkennen, benoemen en begrijpen, het ontwikkelen van een positief zelfbeeld en het ontwikkelen van sociale cognitie, het opdoen van kennis over waarden en normen, sociale codes en conventies.

Sport

Tijdens sport- en spelactiviteiten leren de leerlingen de mogelijkheden van hun eigen bewegingsapparaat kennen en leren zij de eigen grenzen verkennen en verleggen. Ze kunnen grenzen van anderen accepteren. Leerlingen begrijpen dat oefenen een voorwaarde is om een techniek of handeling onder de knie te krijgen. Door te oefenen ontwikkelen zij hun doorzettingsvermogen.

Leerlingen maken kennis met zo veel mogelijk sporten en beleven plezier aan samen spelen en samen bewegen. Ze begrijpen dat een spel regels nodig heeft en dat een wedstrijd winnaars en verliezers kent. Leerlingen zijn in staat om zich aan spelregels te houden en kunnen genieten van een wedstrijd, ongeacht of zij tot de winnende of verliezende partij behoren.

Welzijn

Leerlingen leren over de noodzaak van bewegen en een gezonde leefstijl, waar onder de noodzaak tot gezond eten, persoonlijke hygiëne, het maken van vrienden en het leggen en onderhouden van sociale contacten. Zij leren zich in sociaal opzicht zelfredzaam en zelfstandig te gedragen. Zij kunnen met anderen plezier maken, kunnen bij ruzie het conflict uitpraten en oplossen en weten hoe ze kunnen troosten als iemand verdriet heeft. Leerlingen voelen zich verantwoordelijk voor de sfeer in de klas en dragen hier op een positieve manier aan bij. Zij leren hun emoties uiten en zich in contact met anderen weerbaar opstellen. Leerlingen hebben vertrouwen in zichzelf en gaan met plezier naar school.

Samenhang met de kerndoelen

Dit leergebied heeft een nauwe samenhang met de karakteristieken en kerndoelen voor:
Oriëntatie op jezelf en de wereld – Mens en samenleving, kerndoelen 34, 35, 37, 38
Bewegingsonderwijs, kerndoelen 57 en 58.

Kerdoel 34	De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
Kerdoel 35	De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
Kerdoel 37	De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
Kerdoel 38	De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.
Kerdoel 57	De leerlingen leren op een verantwoorde manier deelnemen aan de omringende bewegingscultuur en leren de hoofdbeginselen van de belangrijkste bewegings- en spelvormen ervaren en uitvoeren.
Kerdoel 58	De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij activiteiten rekening houden.

Leergebied media-educatie

Karakteristiek

Kinderen van nu groeien op in een informatiemaatschappij⁸, een technologisch hoogontwikkelde samenleving die met behulp van moderne informatie- en communicatietechnieken een grote toename laat zien van informatieproductie en van de (arbeids)productiviteit. De informatiemaatschappij kenmerkt zich door snelle verandering op technologisch, economisch, beroeps-, ruimtelijk en/of cultureel gebied.⁹ Zo'n maatschappij stelt specifieke eisen aan kinderen bijvoorbeeld op het gebied van zelfredzaamheid en zelfstandigheid. Om alle ontwikkelingen bij te houden is aanpassingsvermogen essentieel. Nieuwsgierigheid, verwondering en een open houding ten opzichte van dat wat nieuw is, liggen aan de basis van het aanpassingsvermogen.

In dit leergebied maken de leerlingen kennis met ontwikkelingen op het gebied van (nieuwe) media en informatietechnologie.

Zij maken kennis met verschillende vormen van media, online (w.o. websites, Facebook, Twitter, Instagram en YouTube) en offline (w.o. kranten, tijdschriften, radio en televisie) en leren deze media te gebruiken. Zij leren hoe zij via verschillende kanalen informatie kunnen vinden en hoe zij de informatie uit deze bronnen kunnen beoordelen en waarderen. Ze zijn zich ervan bewust dat bronnen gemanipuleerd kunnen zijn.

Leerlingen kunnen sociale media op een beredeneerde wijze gebruiken. Ze kennen zowel de voordelen als de nadelen ervan. Zij weten hoe zij veilig gebruik kunnen maken van sociale media en hoe zij hun privacy online kunnen beschermen.

Leerlingen staan open voor de nieuwe mogelijkheden die informatietechnologie biedt. Zij nemen er kennis van en waar mogelijk experimenteren zij ermee. Ze vormen zich een beeld van toepassingen van informatietechnologie in hun eigen omgeving. Zij passen de principes van lifehacking¹⁰ toe. Daartoe reflecteren zij op de doelmatigheid van producten en diensten met als doel een kritische houding te ontwikkelen ten opzichte van alle (media)apparaten en apps die op de markt worden gebracht waardoor zij een weloverwogen, gefundeerde keuze kunnen maken uit het aanbod dat er is.

Samenhang met de kerndoelen

Dit leergebied heeft een nauwe samenhang met de karakteristieken en kerndoelen voor: Oriëntatie op jezelf en de wereld – Mens en samenleving, kerndoel 35.

Kerndoel 35	De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
-------------	--

⁸ Een informatiemaatschappij is een [maatschappij](https://nl.wikipedia.org/wiki/Informatiemaatschappij) waarin de creatie, de distributie, de verspreiding, het gebruik, de integratie en manipulatie van [informatie](#) een belangrijke economische, politieke en culturele activiteit is.

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Informatiemaatschappij>

⁹ Frank Webster, *Theories of the Information Society*, Routledge, Cambridge, 2002.

¹⁰ Lifehacking is een levenshouding die gekenmerkt wordt door nieuwsgierigheid, experimenteerdrijf en gezond verstand, en die gericht is op het zo efficiënt en plezierig mogelijk inrichten van je leven, waarbij je gebruikt maakt van technologische middelen die je leven makkelijker maken. Welke middelen dat zijn, bepaalt iedereen voor zich.